

**ЗАКОНОДАВЧЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ НА ОП
(ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ЗАКОНІВ УКРАЇНИ
«ПРО ОСВІТУ» ТА «ПРО ВИЩУ ОСВІТУ»)**

Закон України «Про освіту»
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

Освітній процес – система науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей (пункт 16, статті 1 «Основні терміни та їх визначення», розділу I «Загальні положення»).

1. Засадами державної політики у сфері освіти та принципами освітньої діяльності є:

- людиноцентризм;
- верховенство права;
- забезпечення якості освіти та якості освітньої діяльності;
- забезпечення рівного доступу до освіти без дискримінації за будь-якими ознаками, у тому числі за ознакою інвалідності;
- розвиток інклюзивного освітнього середовища, у тому числі у закладах освіти, найбільш доступних і наближених до місця проживання осіб з особливими освітніми потребами;
- забезпечення універсального дизайну та розумного пристосування;
- науковий характер освіти;
- різноманітність освіти;
- цілісність і наступність системи освіти;
- прозорість і публічність прийняття та виконання управлінських рішень;
- відповідальність і підзвітність органів управління освітою та закладів освіти, інших суб'єктів освітньої діяльності перед суспільством;
- інституційне відокремлення функцій контролю (нагляду) та функцій забезпечення діяльності закладів освіти;
- інтеграція з ринком праці;
- нерозривний зв'язок із світовою та національною історією, культурою, національними традиціями;
- свобода у виборі видів, форм і темпу здобуття освіти, освітньої програми, закладу освіти, інших суб'єктів освітньої діяльності;
- академічна доброчесність;
- академічна свобода;
- фінансова, академічна, кадрова та організаційна автономія закладів освіти у межах, визначених законом;
- гуманізм;
- демократизм;
- єдність навчання, виховання та розвитку;
- виховання патріотизму, поваги до культурних цінностей Українського народу, його історико-культурного надбання і традицій;
- формування усвідомленої потреби в дотриманні Конституції та законів України, нетерпимості до їх порушення;
- формування поваги до прав і свобод людини, нетерпимості до приниження її честі та гідності, фізичного або психологічного насильства, а також до дискримінації за будь-якими ознаками;
- формування громадянської культури та культури демократії;
- формування культури здорового способу життя, екологічної культури і дбайливого ставлення до довкілля;
- невтручання політичних партій в освітній процес;
- невтручання релігійних організацій в освітній процес (крім випадків, визначених цим Законом);
- різноманітність та збалансованість інформації щодо політичних, світоглядних та релігійних питань;
- державно-громадське управління;
- державно-громадське партнерство;
- державно-приватне партнерство;
- сприяння навчанню впродовж життя;
- інтеграція у міжнародний освітній та науковий простір;
- нетерпимість до проявів корупції та хабарництва;

доступність для кожного громадянина всіх форм і типів освітніх послуг, що надаються державою (пункт 1, статті 6 «Засади державної політики у сфері освіти», розділу I «Загальні положення»).

Освіта в Україні має будуватися за принципом рівних можливостей для всіх (пункт 2, статті 6 «Засади державної політики у сфері освіти», розділу I «Загальні положення»).

Мовою освітнього процесу в закладах освіти є державна мова (пункт 1, статті 7 «Мова освіти», розділу I «Загальні положення»).

Особа реалізує своє право на освіту впродовж життя шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти. Держава визнає ці види освіти, створює умови для розвитку суб'єктів освітньої діяльності, що надають відповідні освітні послуги, а також заохочує до здобуття освіти всіх видів (пункт 1, статті 8 «Види освіти», розділу I «Загальні положення»).

Особа має право здобувати освіту в різних формах або поєднуючи їх.

Основними формами здобуття освіти є:

інституційна (очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева);

індивідуальна (екстернатна, сімейна (домашня), педагогічний патронаж, на робочому місці (на виробництві);

дуальна (пункт 1, статті 9 «Форми здобуття освіти», розділу I «Загальні положення»).

Особливості застосування форм здобуття освіти для різних рівнів освіти можуть визначатися спеціальними законами (пункт 11, статті 9 «Форми здобуття освіти», розділу I «Загальні положення»).

Положення про форми здобуття освіти затверджуються центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки (пункт 12, статті 9 «Форми здобуття освіти», розділу I «Загальні положення»).

Метою вищої освіти є здобуття особою високого рівня наукових та/або творчих мистецьких, професійних і загальних компетентностей, необхідних для діяльності за певною спеціальністю чи в певній галузі знань (пункт 1, статті 17 «Вища освіта», розділу II «Структура освіти»).

Вища освіта здобувається на основі повної загальної середньої освіти (пункт 2, статті 17 «Вища освіта», розділу II «Структура освіти»).

Рівні, ступені вищої освіти, порядок, умови, форми та особливості її здобуття визначаються спеціальним законом (другий абзац, пункту 2, статті 17 «Вища освіта», розділу II «Структура освіти»).

Наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність закладів вищої освіти (для закладів вищої освіти культурологічного та мистецького спрямування - мистецька діяльність) є обов'язковою та невід'ємною складовою частиною їхньої освітньої діяльності (пункт 3, статті 17 «Вища освіта», розділу II «Структура освіти»).

Стандарт освіти визначає:

вимоги до обов'язкових компетентностей та результатів навчання здобувача освіти відповідного рівня;

загальний обсяг навчального навантаження здобувачів освіти;

інші складники, передбачені спеціальними законами (пункт 1, статті 32 «Стандарти освіти», розділу IV «Стандарти освіти, освітні програми, кваліфікації та документи про освіту»).

Стандарти освіти розробляються відповідно до Національної рамки кваліфікацій (пункт 1, статті 32 «Стандарти освіти», розділу IV «Стандарти освіти, освітні програми, кваліфікації та документи про освіту»).

Основою для розроблення освітньої програми є стандарт освіти відповідного рівня (за наявності) (пункт 1, статті 33 «Освітня програма», розділу IV «Стандарти освіти, освітні програми, кваліфікації та документи про освіту»).

Освітня програма містить:
вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за програмою;
перелік освітніх компонентів та їх логічну послідовність;
загальний обсяг навчального навантаження та очікувані результати навчання здобувачів освіти (пункт 2, статті 33 «Освітня програма», розділу IV «Стандарти освіти, освітні програми, кваліфікації та документи про освіту»).

Освітні програми розробляються закладами освіти, науковими установами, іншими суб'єктами освітньої діяльності та затверджуються відповідно до цього Закону та спеціальних законів (пункт 3, статті 33 «Освітня програма», розділу IV «Стандарти освіти, освітні програми, кваліфікації та документи про освіту»).

Освітні програми повинні передбачати освітні компоненти для вільного вибору здобувачів освіти (другий абзац, пункту 3, статті 33 «Освітня програма», розділу IV «Стандарти освіти, освітні програми, кваліфікації та документи про освіту»).

Здобувачі освіти мають право на:
навчання впродовж життя та академічну мобільність;
індивідуальну освітню траєкторію, що реалізується, зокрема, через вільний вибір видів, форм і темпу здобуття освіти, закладів освіти і запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін та рівня їх складності, методів і засобів навчання;
якісні освітні послуги;
справедливе та об'єктивне оцінювання результатів навчання;
відзначення успіхів у своїй діяльності;
свободу творчої, спортивної, оздоровчої, культурної, просвітницької, наукової і науково-технічної діяльності тощо;
безпечні та нешкідливі умови навчання, утримання і праці;
повагу людської гідності;
захист під час освітнього процесу від приниження честі та гідності, будь-яких форм насильства та експлуатації, булінгу (цькування), дискримінації за будь-якою ознакою, пропаганди та агітації, що завдають шкоди здоров'ю здобувача освіти;
отримання соціальних та психолого-педагогічних послуг як особа, яка постраждала від булінгу (цькування), стала його свідком або вчинила булінг (цькування);
користування бібліотекою, навчальною, науковою, виробничою, культурною, спортивною, побутовою, оздоровчою інфраструктурою закладу освіти та послугами його структурних підрозділів у порядку, встановленому закладом освіти відповідно до спеціальних законів;
доступ до інформаційних ресурсів і комунікацій, що використовуються в освітньому процесі та науковій діяльності;
забезпечення стипендіями у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;
трудова діяльність у позанавчальний час;
збереження місця навчання на період проходження строкової військової служби, військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, військової служби за призовом осіб із числа резервістів в особливий період;
особисту або через своїх законних представників участь у громадському самоврядуванні та управлінні закладом освіти;
інші необхідні умови для здобуття освіти, у тому числі для осіб з особливими освітніми потребами та із соціально незахищених верств населення (пункт 1, статті 53 «Права та обов'язки здобувачів освіти», розділу VI «Учасники освітнього процесу»).

На час виробничого навчання і практики здобувачам освіти забезпечуються робочі місця, безпечні та нешкідливі умови праці відповідно до освітніх програм і угод між закладами освіти та підприємствами, установами, організаціями, що надають місця для проходження виробничого навчання і практики. Під час проходження виробничого навчання і практики забороняється використовувати працю здобувачів освіти для цілей, не передбачених освітньою програмою (пункт 2, статті 53 «Права та обов'язки здобувачів освіти», розділу VI «Учасники освітнього процесу»).

Здобувачі освіти зобов'язані:

виконувати вимоги освітньої програми (індивідуального навчального плану за його наявності), дотримуючись принципу академічної доброчесності, та досягти результатів навчання, передбачених стандартом освіти для відповідного рівня освіти;

поважати гідність, права, свободи та законні інтереси всіх учасників освітнього процесу, дотримуватися етичних норм;

відповідально та дбайливо ставитися до власного здоров'я, здоров'я оточуючих, довкілля;

дотримуватися установчих документів, правил внутрішнього розпорядку закладу освіти, а також умов договору про надання освітніх послуг (за його наявності);

повідомляти керівництво закладу освіти про факти булінгу (цькування) стосовно здобувачів освіти, педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу, свідком яких вони були особисто або про які отримали достовірну інформацію від інших осіб (*пункт 3, статті 53 «Права та обов'язки здобувачів освіти», розділу VI «Учасники освітнього процесу»*).

Педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники мають право на:

академічну свободу, включаючи свободу викладання, свободу від втручання в педагогічну, науково-педагогічну та наукову діяльність, вільний вибір форм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі;

педагогічну ініціативу;

розроблення та впровадження авторських навчальних програм, проектів, освітніх методик і технологій, методів і засобів, насамперед методик компетентнісного навчання;

користування бібліотекою, навчальною, науковою, виробничою, культурною, спортивною, побутовою, оздоровчою інфраструктурою закладу освіти та послугами його структурних підрозділів у порядку, встановленому закладом освіти відповідно до спеціальних законів;

підвищення кваліфікації, перепідготовку;

вільний вибір освітніх програм, форм навчання, закладів освіти, установ і організацій, інших суб'єктів освітньої діяльності, що здійснюють підвищення кваліфікації та перепідготовку педагогічних працівників;

доступ до інформаційних ресурсів і комунікацій, що використовуються в освітньому процесі та науковій діяльності;

відзначення успіхів у своїй професійній діяльності;

справедливе та об'єктивне оцінювання своєї професійної діяльності;

захист професійної честі та гідності;

індивідуальну освітню (наукову, творчу, мистецьку та іншу) діяльність за межами закладу освіти;

творчу відпустку строком до одного року не більше одного разу на 10 років із зарахуванням до стажу роботи;

забезпечення житлом у першочерговому порядку, пільгові кредити для індивідуального і кооперативного будівництва;

забезпечення службовим житлом з усіма комунальними зручностями у порядку, передбаченому законодавством;

безпечні і нешкідливі умови праці;

подовжену оплачувану відпустку;

участь у громадському самоврядуванні закладу освіти;

участь у роботі колегіальних органів управління закладу освіти;

захист під час освітнього процесу від будь-яких форм насильства та експлуатації, у тому числі булінгу (цькування), дискримінації за будь-якою ознакою, від пропаганди та агітації, що завдають шкоди здоров'ю (*пункт 1, статті 54 «Права та обов'язки педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу», розділу VI «Учасники освітнього процесу»*).

Педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники зобов'язані:

постійно підвищувати свій професійний і загальнокультурний рівні та педагогічну майстерність;

виконувати освітню програму для досягнення здобувачами освіти передбачених нею результатів навчання;

сприяти розвитку здібностей здобувачів освіти, формуванню навичок здорового способу життя, дбати про їхнє фізичне і психічне здоров'я;

дотримуватися академічної доброчесності та забезпечувати її дотримання здобувачами освіти в освітньому процесі та науковій діяльності;

дотримуватися педагогічної етики;

поважати гідність, права, свободи і законні інтереси всіх учасників освітнього процесу;

настановленням і особистим прикладом утверджувати повагу до суспільної моралі та суспільних цінностей, зокрема правди, справедливості, патріотизму, гуманізму, толерантності, працелюбства;

формувати у здобувачів освіти усвідомлення необхідності додержуватися Конституції та законів України, захищати суверенітет і територіальну цілісність України;

виховувати у здобувачів освіти повагу до державної мови та державних символів України, національних, історичних, культурних цінностей України, дбайливе ставлення до історико-культурного надбання України та навколишнього природного середовища;

формувати у здобувачів освіти прагнення до взаєморозуміння, миру, злагоди між усіма народами, етнічними, національними, релігійними групами;

захищати здобувачів освіти під час освітнього процесу від будь-яких форм фізичного та психологічного насильства, приниження честі та гідності, дискримінації за будь-якою ознакою, пропаганди та агітації, що завдають шкоди здоров'ю здобувача освіти, запобігати вживанню ними та іншими особами на території закладів освіти алкогольних напоїв, наркотичних засобів, іншим шкідливим звичкам;

додержуватися установчих документів та правил внутрішнього розпорядку закладу освіти, виконувати свої посадові обов'язки;

повідомляти керівництво закладу освіти про факти булінгу (цькування) стосовно здобувачів освіти, педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу, свідком якого вони були особисто або інформацію про які отримали від інших осіб, вживати невідкладних заходів для припинення булінгу (цькування) (*пункт 2, статті 54 «Права та обов'язки педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу», розділу VI «Учасники освітнього процесу»*).

Професійний розвиток педагогічних і науково-педагогічних працівників передбачає постійну самоосвіту, участь у програмах підвищення кваліфікації та будь-які інші види і форми професійного зростання. Заклади освіти, в яких працюють педагогічні та науково-педагогічні працівники, сприяють їхньому професійному розвитку та підвищенню кваліфікації (*пункт 1, статті 59 «Професійний розвиток та підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників», розділу VII «Освіта, професійний розвиток та оплата праці педагогічних і науково-педагогічних працівників»*).

Підвищення кваліфікації може здійснюватися за різними видами (навчання за освітньою програмою, стажування, участь у сертифікаційних програмах, тренінгах, семінарах, семінарах-практикумах, семінарах-нарадах, семінарах-тренінгах, вебінарах, майстер-класах тощо) та у різних формах (інституційна, дуальна, на робочому місці (на виробництві) тощо) (*пункт 2, статті 59 «Професійний розвиток та підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників», розділу VII «Освіта, професійний розвиток та оплата праці педагогічних і науково-педагогічних працівників»*).

Педагогічні та науково-педагогічні працівники мають право підвищувати кваліфікацію у закладах освіти, що мають ліцензію на підвищення кваліфікації або провадять освітню діяльність за акредитованою освітньою програмою. Результати підвищення кваліфікації у таких закладах освіти не потребують окремого визнання і підтвердження (*другий абзац, пункту 2, статті 59 «Професійний розвиток та підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників», розділу VII «Освіта, професійний розвиток та оплата праці педагогічних і науково-педагогічних працівників»*).

Педагогічні та науково-педагогічні працівники мають право підвищувати кваліфікацію в інших суб'єктів освітньої діяльності, фізичних та юридичних осіб. Результати підвищення кваліфікації педагогічного (науково-педагогічного) працівника у таких суб'єктів визнаються окремим рішенням педагогічної (вченої) ради. Умови і порядок визнання результатів підвищення кваліфікації у таких суб'єктів визначаються відповідно до частини шостої цієї статті (*третій абзац, пункту 2, статті 59 «Професійний розвиток та підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників», розділу VII «Освіта, професійний розвиток та оплата праці педагогічних і науково-педагогічних працівників»*).

Вид, форму та суб'єкта підвищення кваліфікації обирає педагогічний (науково-педагогічний) працівник (*четвертий абзац, пункту 2, статті 59 «Професійний розвиток та підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників», розділу VII «Освіта, професійний розвиток та оплата праці педагогічних і науково-педагогічних працівників»*).

Педагогічна (вчена) рада закладу освіти на основі пропозицій педагогічних (науково-педагогічних) працівників затверджує річний план підвищення кваліфікації педагогічних (науково-педагогічних) працівників (з відривом чи без відриву від освітнього процесу) (*пункт 3, статті 59 «Професійний розвиток та підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників», розділу VII «Освіта, професійний розвиток та оплата праці педагогічних і науково-педагогічних працівників»*).

Підвищення кваліфікації є необхідною умовою атестації педагогічного працівника та враховується під час обрання за конкурсом на посаду науково-педагогічного працівника (*пункт 4, статті 59 «Професійний розвиток та підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників», розділу VII «Освіта, професійний розвиток та оплата праці педагогічних і науково-педагогічних працівників»*).

Закон України «Про вищу освіту»
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

Освітній процес – це інтелектуальна, творча діяльність у сфері вищої освіти і науки, що провадиться у закладі вищої освіти (науковій установі) через систему науково-методичних і педагогічних заходів та спрямована на передачу, засвоєння, примноження і використання знань, умінь та інших компетентностей у осіб, які навчаються, а також на формування гармонійно розвиненої особистості (*пункт 1, статті 47 «Освітній процес», розділу IX «Організація освітнього процесу»*).

Положення про організацію освітнього процесу затверджується вченою радою закладу вищої освіти відповідно до законодавства (*пункт 2, статті 47 «Освітній процес», розділу IX «Організація освітнього процесу»*).

Особа має право здобувати вищу освіту в різних формах або поєднувати їх.
Основними формами здобуття вищої освіти є:
інституційна (очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева);
дуальна (*пункт 1, статті 49 «Форми здобуття освіти в закладах вищої освіти», розділу IX «Організація освітнього процесу»*).

Положення про основні форми здобуття вищої освіти затверджуються центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки (*пункт 8, статті 49 «Форми здобуття освіти в закладах вищої освіти», розділу IX «Організація освітнього процесу»*).

Заклад вищої освіти може використовувати інші форми здобуття вищої освіти і поєднувати форми здобуття вищої освіти відповідно до положення про організацію освітнього процесу в закладі вищої освіти, а також встановлювати вимоги до поєднання форм здобуття вищої освіти (*другий абзац, пункту 8, статті 49 «Форми здобуття освіти в закладах вищої освіти», розділу IX «Організація освітнього процесу»*).

Освітній процес у закладах вищої освіти здійснюється за такими формами:
1) навчальні заняття;
2) самостійна робота;
3) практична підготовка;
4) контрольні заходи (*пункт 1, статті 50 «Форми організації освітнього процесу та види навчальних занять», розділу IX «Організація освітнього процесу»*).

Основними видами навчальних занять у закладах вищої освіти є:
1) лекція;
2) лабораторне, практичне, семінарське, індивідуальне заняття;
3) консультація (*пункт 2, статті 50 «Форми організації освітнього процесу та види навчальних занять», розділу IX «Організація освітнього процесу»*).

Заклад вищої освіти має право встановлювати інші форми освітнього процесу та види навчальних занять (*пункт 3, статті 50 «Форми організації освітнього процесу та види навчальних занять», розділу IX «Організація освітнього процесу»*).

Практична підготовка осіб, які навчаються у закладах вищої освіти, здійснюється шляхом проходження ними практики на підприємствах, в установах та організаціях згідно з укладеними закладами вищої освіти договорами або у його структурних підрозділах, що забезпечують практичну підготовку (*пункт 1, статті 51 «Практична підготовка осіб, які навчаються у закладах вищої освіти», розділу IX «Організація освітнього процесу»*).

Керівники підприємств, установ та організацій зобов'язані забезпечити створення належних умов для проходження практики на виробництві, дотримання правил і норм охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії відповідно до законодавства (*пункт 2, статті 51 «Практична підготовка осіб, які навчаються у закладах вищої освіти», розділу IX «Організація освітнього процесу»*).

Проходження практики студентом здійснюється відповідно до законодавства (*пункт 3, статті 51 «Практична підготовка осіб, які навчаються у закладах вищої освіти», розділу IX «Організація освітнього процесу»*).